

בדו"ח השנתי מס' 5 (עמ' 166) ובדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 131) הובאו הליקויים, שנקבעו בניהולם של המוסדות לחינוך מיוחד. הביקורת, שנערכה בשנת 1956 ושהקיפה 7 מוסדות כאלה, העלתה, שמספר לא קטן של הליקויים לא באו עדיין על תיקונם: לא היו קיימים במידה מספקת הדרכה ופיקוח על גיהול הכספים במוסדות; סדרי רישום המלאי והחזקתו היו לקויים; במוסדות אחדים לא עובד חלק משטחי הקרקע שלהם ולא הופעלו בתי המלאכה להעסקת החניכים, וכתוצאה מכך חלק לא קטן מהחניכים שבמוסדות אלה לא הועסקו בעבודה חקלאית או מקצועית – דבר המהווה אחד מתפקידיהם העיקריים של המוסדות.

ז. המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים

בדו"ח השנתי מס' 5 (עמ' 161) צוינו הליקויים, שנקבעו בסדרי הפיקוח של משרד הסעד על מוסדות ציבוריים, כגון מושבי זקנים, בתי יתומים וכדומה. בביקורת, שנערכה בשנת 1956, נקבע, שקיים עדיין פיצול בדרגות הפיקוח על המוסדות הציבוריים: הפיקוח על מוסד מסוים נעשה בחלקו על ידי מפקחי המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים, ובחלקו על ידי מפקחי היחידות המקצועיות של המשרד (למשל, המחלקה לטיפול בילד ובנוער, המחלקה לשיקום סוציאלי). כמו כן העלתה הביקורת, שלמוסדות מסוימים ניתנו תמיכות על ידי המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים ועם זה גם על ידי יחידות אחרות של המשרד, אליהן מודקקים המוסדות בדרך כלל בעבודתם הרגילה. גם במתן תמיכות אלו לא היה קיים תיאום מספיק.

הביקורת עמדה על הצורך בתיאום הפעולות בין המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים לבין שאר היחידות המקצועיות של המשרד בתחום הפיקוח ובתחום מתן תמיכות למוסדות ציבוריים.

המשרד נגיש לתיקון ליקויים אלה.

ח. הטיפול הסוציאלי בעולים המועברים למגורי קבע

בפעולות הביקורת הועלו בשנת 1956 מקרים מספר, שמשפחות של עולים חדשים לא קיבלו את העזרה הסוציאלית הדרושה להן; המדובר בעולים, שהועברו על-ידי מחלקת ההתישבות של הסוכנות היהודית ממקומות התישבות העולים לשטחי מגורים המסונפים לרשויות מקומיות. מספר המקרים, שבהם זקוקים העולים המועברים לעזרה סוציאלית, נאמד על ידי מחלקת ההתישבות של הסוכנות היהודית ב-1,500 בקירוב. ברוב המקרים נתקל סידורן של משפחות אלה בקשיים גדולים, באשר לא מצאו – לא משרד הסעד ולא הרשויות המקומיות – אפשרות לכסות מתקציבם את הוצאות הסעד הכרוכות בעזרה למשפחות ובסידורם הקונסטרוקטיבי. דיונים בין משרד הסעד לבין הסוכנות היהודית לא הביאו לידי פתרון הבעיה.

מבקר המדינה פנה באוקטובר 1956 לסגן שר הסעד והדגיש את הצורך הדחוף במתן עזרה סוציאלית למשפחות, שיש להן אותה הזכות לסעד כמו לשאר אזרחי הארץ. בהמשך הדיון הציע מבקר המדינה להביא את העניין בפני מוסד התיאום של הממשלה והסוכנות היהודית לשם דיון דחוף והסדר מהיר.

IX. משרד העבודה

פעולות הביקורת

הביקורת הקיפה את היחידות הבאות: מחלקת התעסוקה, המחלקה לחינוך מקצועי, המחלקה לאיגוד שיתופי, המחלקה לפיקוח על העבודה, המחלקה ליחסי עבודה, יחידת המחקר ומחשני המשרד. במחלקת הכספים נבדקו הוצאות המשרד.

ליקויים שלא תוקנו

א. המחלקה לחינוך מקצועי – המחסן המרכזי בחולון

למשרד העבודה מחסן מרכזי לצידוד, לכלים ולחומרים הדרושים ללימוד מקצועות; המחסן מספק אותם לסניפי המחלקה לחינוך מקצועי בכל חלקי הארץ, ובעיקר למתסנים המחוייבים

בירושלים, בחיפה ובבאר שבע, וגם למרכיבים להכשרה מקצועית וכן לקורסים מקצועיים שונים. ערך הסחורות שבמחסן זה היה בינואר 1956 לפי אומדן המחלקה 350,000 ל"י; באומדן זה לא נכלל הציוד, שהושאל למוסדות, לארגונים ולמדריכים ושערכו נאמד בלמעלה מ-100,000 ל"י. הביקורת על המחסן המרכזי נערכה בחודש מארס 1956.

(1) רישום המלאי במחסן היה לקוי, מאז שהוקם המחסן בשנת 1951. במשך תקופה של 7 חודשים (יולי 1955 – ינואר 1956) לא נוהל כל רישום. אמנם נערכו מדי פעם בפעם ספירות מלאי, אבל הרישום לא הותאם למלאי בעין. במחסן לא נוהל רישום, שיאפשר לקבוע, אילו סחורות וציוד הושאלו למוסדות, לארגונים ולמדריכים.

(2) לא היה קיים פיקוח על ניהול המחסן מצד משרד העבודה – לא מצד מנהל המשק במשרד הראשי ולא מצד המחלקה לחינוך מקצועי.

אחרי שמשרד מבקר המדינה מסר את ממצאי הביקורת להנהלת משרד העבודה, הבטיח המשרד, באוגוסט 1956, להנהיג את השינויים הארגוניים והאישיים הדרושים לתיקון המצב.

ב. הלוואות לתלמידים בקורסים מקצועיים

עוד בדין וחשבון השנתי מס' 1 של מבקר המדינה (עמ' 19), שהונח על שולחן הכנסת בראשית 1951, קבע מבקר המדינה ליקויים גבויים הכספים, שניתנו על ידי משרד העבודה בתורת הלוואות למטרות שונות, ובפרט ללומדים בקורסים להכשרה מקצועית.

(1) בשנת 1956 נערכה ביקורת על הסדרים הקשורים במתן הלוואות ללומדי מקצוע ובגבייתן. הביקורת הקיפה את הלוואות, שניתנו בתקופה מ-1950 ועד סוף שנת התקציב 1955/56 בתנאי, שיוחזרו עם היקלט התלמידים בחיי העבודה. הביקורת העלתה, שהמצב לא שופר בתחום זה.

מבחינת הטיפול בהלוואות אלה על ידי משרד העבודה מתחלקת התקופה 1950-1956 לשני פרקי זמן:

(א) בתקופה משנת 1950 עד שנת 1953 ניתנו הלוואות ללומדי מקצוע במישרין על ידי הסניפים של משרד העבודה; החל משנת 1952 ניתנו במתן תל אביב ההלוואות באמצעות קופת הלוואה וחסכון. לא נעשו הסדרים הדרושים להבטחת גבייה תקינה – בעיקר לא עמד המשרד על קבלת דוחות מפורטים על מצב הגבייה. מתוך סך 211,000 ל"י, שניתנו בתורת הלוואות בתקופה 1950-1953, נגבו עד אוקטובר 1956 כ-25,000 ל"י בלבד.

(ב) החל מאוגוסט 1953 מסר המשרד את הטיפול בהלוואות לקרן, שניהולה היה בידי "מרכז משען, אגודת עובדים לעזרה הדדית". לפי ההסכם עם "מרכז משען" קיבל המוסד על עצמו את מתן הלוואות, והשתתף גם מכספו הוא ב-25%-30% מההלוואות. המוסד התחייב לדווח למשרד העבודה על תנועת הלוואות, הגביות והפיגורים. המשרד הסתפק בדוחות על מתן הלוואות בלא לעמוד על פעולות הגבייה ועל דיווח מתאים על הגבייה.

בתקופה משנת 1953 ועד סוף שנת הכספים 1955/56 שולמו הלוואות מכספי המדינה באמצעות "מרכז משען" בסך 585,000 ל"י בקירוב. עד אוקטובר 1956 לא הועבר לאוצר כל סכום כגבייה מהלוואות אלה.

(2) בתשובה על הדו"ח, שמשרד מבקר המדינה המציא למשרד העבודה במארס 1956, ענה המשרד בספטמבר 1956 בין השאר: "מתן הלוואות וגבייתן מהווה גם היום בעיה, שאנו מתלבטים בה. קשה לנו לראות בהלוואות הניתנות – הלוואות ממש. הלומדים אינם מתדפקים על הדלתות להתקבל לקורסים. כל לחץ כספי עליהם דוחה אותם מלימוד מקצוע ומכניסם למעגל עבודת דחק".

כל עוד ניתנים כספים בתורת הלוואה, מן הצורך לדאוג לגבייה סדירה.

א. המחלקה לחינוך מקצועי—הכשרה מקצועית למבוגרים

במסגרת הביקורת על פעולות המחלקה לחינוך מקצועי נדונו הבעיות הנובעות מאופיו הר-
מיוחד של הסדר הקורסים : ההוצאות על הקורסים להכשרה מקצועית משתלמות מכספי התקציב
של המדינה, אולם הכנת הקורסים, בחירת המועמדים וביצוע הקורסים הם בעיקר בידי גופים
לא-ממשלתיים (לשכות העבודה וארגונים מקצועיים, כגון הסתדרות פועלי הבניין, הסתדרות
הפקידים). הביקורת הצביעה במיוחד על הצורך באיסוף מוקדם של הנתונים מהארגונים – דבר
הדרוש לתכנון מבוסס – ובהגברת הפיקוח על עריכת הקורסים, על ההוצאות ועל גביית דמי
הלימודים.

ב. בדיקת סדרי המינהל במחלקה לחינוך מקצועי

השירות לביקורת המשקיות שבמשרד מבקר המדינה ערך בחודש דצמבר 1955 ביקורת,
שמטרתה הייתה לעמוד על דרכי הניהול במחלקה לחינוך מקצועי ובמיוחד על הסדרי התכנון
והפיקוח.

המחלקה פועלת ב-4 שטחי פעולה : חניכות ; בתי ספר מקצועיים ; השתלמות והכשרה של
מבוגרים ; הכשרת מוגבלים בכושר העבודה. למחלקה סניפים מחוזיים העוסקים בביצוע החינוך
המקצועי ובפיקוח עליו.

(1) על הממונים על שטחי הפעולה השונים לדאוג בין היתר לעריכת תכניות הלימודים
והבחינות. הביקורת העלתה, שהתכניות למקצועות השונים הוכנו לפי צורכי השעה בלא תכנון
מרכזי מתאים ובלא תיאום מספיק בין שטחי הפעולה השונים. חלק ניכר מתכניות הלימודים וה-
בחינות עדיין לא הוכנו.

הומלץ להחיש את עיבודן של התכניות לכל המקצועות לפי תכנון מרכזי ותוך תיאום בין
שטחי הפעולה השונים.

(2) הדיווח של מפקחי המחלקה לסניפים ושל הסניפים למרכז לא היה שיטתי וסדיר ולא
כלל נתונים מספיקים על התוצאות הענייניות של פעולות המחלקה. משום כך לא היו בידי הנהלת
המחלקה פרטים מספיקים להכוונת הפעולות ולפיקוח עליהן.

הומלץ על שימוש בטפסים, שיוכלו לשמש בסיס להפעלה תקינה של פיקוח מחוזי ומרכזי.
ההמלצות הוצאו אל הפועל.

ג. בדיקה מינהלית במחלקה לפיקוח על העבודה

בחודש נובמבר 1955 ערך השירות לביקורת המשקיות שבמשרד מבקר המדינה בדיקה של
סדרי המינהל במחלקה לפיקוח על העבודה במטרה לבדוק את דרכי הניהול של המחלקה.

המטרות העיקריות של המחלקה לפיקוח על העבודה הן : שמירה שלמה ככל האפשר על
הבטיחות ועל ההיגיינה במקומות העבודה ומניעה מכסימלית של תאונות עבודה. המחלקה מבצעת
את עבודתה על ידי שליחת מפקחים למקומות העבודה.

הביקורת העלתה, שההחלטה, באילו מפעלים יש לבקר, מתבססת במידה גדולה על הידיעות
שבידי המחלקה בנוגע למקרים בודדים הדורשים טיפול מיידי (כגון על הודעות בדבר תאונות
עבודה, מקרי סכנה לבטיחות העובדים). אינו קיים במידה מספקת תכנון לזמן ארוך לשם ביצוע
עבודות מנע.

הביקורת הצביעה על הצורך באיסוף שיטתי של הנתונים היסודיים על כל המפעלים ; בהש-
למת הכרטיסיות על נתונים אלה, שלא בכל האזורים הן מעודכנות ; ובעדכון ועיבוד של הנתונים
לשם ביסוס התכנון של עבודת המחלקה.